

Prevence kardiovaskulárních onemocnění

Jindřich Fiala

Výstupy z učení

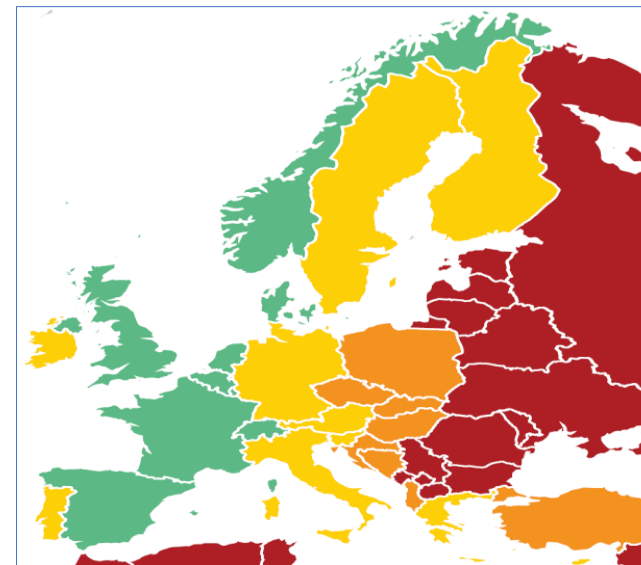
- Student určí a vysvětlí ovlivnitelné **rizikové faktory ASKVO** a jejich **hodnocení**.
- Student uvede **možnosti příznivého ovlivňování** rizikových faktorů a celkového KV rizika.
- Student uvede **doporučení** ohledně jednotlivých faktorů, založená na důkazech, a konkrétní cesty k dosažení žádoucích hodnot a tím snížení KV rizika a úmrtnosti.

Epidemiologie

- Incidence ASKVO a mortalita na tato onemocnění v Evropě klesají.
- I tak ale zůstávají **hlavní příčinou úmrtnosti a nemocnosti**, a zejména předčasné úmrtnosti.

- **ČR** patří mezi země s **vysokým** KV rizikem.
- KV úmrtnost je v ČR stále **2x vyšší** než v mnoha lepších zemí.
- Určující determinantou je **životní styl**.
- Proto jediná cesta vede přes jeho **ovlivnění**.

Nízké riziko	Střední riziko	Vysoké riziko	Velmi vysoké riziko	
Belgie	Finsko	Albánie	Alžírsko	Lotyšsko
Dánsko	Irsko	Bosna a Hercegovina	Arménie	Maroko
Francie	Island	Česká republika	Ázerbájdžán	Moldavsko
Izrael	Itálie	Chorvatsko	Bělorusko	Rumunsko
Lucembursko	Kypr	Estonsko	Bulharsko	Ruská federace
Norsko	Malta	Kazachstán	Černá Hora	Severní Makedonie
Španělsko	Německo	Maďarsko	Egypt,	Srbsko
Švýcarsko	Portugalsko	Polsko	Gruzie	Sýrie
Nizozemsko	Rakousko	Slovensko	Kyrgyzstán	Tunisko
Velká Británie	Řecko	Turecko	Libanon	Ukrajina
	San Marino		Libye	Uzbekistán
	Slovinsko		Litva	
	Švédsko			

*Obr. a tab.:
Rizikové oblasti založené
na míře kardiovaskulární
úmrtnosti dle WHO*

Doporučení a postupy pro prevenci ASKVO

Podklady:

– Hlavní zdroj – nová evropská doporučení pro prevenci KVO v klinické praxi:

– **2021 ESC Guidelines on cardiovascular disease prevention in clinical practice**

– Eur Heart J 2021;42:3227-3337

 ESC
European Society of Cardiology

European Heart Journal (2021) 42, 3227–3337
doi:10.1093/eurheartj/ehab484

ESC GUIDELINES

2021 ESC Guidelines on cardiovascular disease prevention in clinical practice

Developed by the Task Force for cardiovascular disease prevention in clinical practice with representatives of the European Society of Cardiology and 12 medical societies

With the special contribution of the European Association of Preventive Cardiology (EAPC)

Authors/Task Force Members: Frank L.J. Visseren* (Chairperson) (Netherlands), François Mach* (Chairperson) (Switzerland), Yvo M. Smulders¹ (Task Force Coordinator) (Netherlands), David Carballo¹ (Task Force Coordinator) (Switzerland), Konstantinos C. Koskinas (Switzerland), Maria Bäck (Sweden), Athanasios Benetos⁸ (France), Alessandro Biffi^{7,10} (Italy), José-Manuel Boavida⁷ (Portugal), Davide Capodanno (Italy), Bernard Cosyns (Belgium), Carolyn Crawford (Northern Ireland), Constantinos H. Davos (Greece), Ileana Desormais (France), Emanuele Di Angelantonio (United Kingdom), Oscar H. Franco (Switzerland), Sigrun Halvorsen (Norway), F. D. Richard Hobbs¹³ (United Kingdom), Monika Hollander (Netherlands), Ewa A. Jankowska (Poland), Matthias Michal¹¹ (Germany), Simona Sacco⁶ (Italy), Naveed Sattar (United Kingdom), Lale Tokgozoglul² (Turkey), Serena Tonstad (Norway), Konstantinos P. Tsioufis⁵ (Greece), Ineke van Dis³ (Netherlands), Isabelle C. van Gelder (Netherlands), Christoph Wanner⁴ (Germany), Bryan Williams (United Kingdom), ESC Scientific Document Group

* Corresponding authors: The two chairpersons contributed equally to the document. Frank Visseren, Department of Vascular Medicine, University Medical Center Utrecht, Heidelberglaan 100, 3584 CX Utrecht, Netherlands. Tel: +31 (0)88 7537204; E-mail: F.L.Visseren@umc.uu.nl; François Mach, Cardiology Department, Geneva University Hospital, Perret-Gentil 4, 1211 Geneva, Switzerland. Tel: +41 (0)22 372 71 92; E-mail: francois.mach@hug.ch. ¹ The two task force coordinators contributed equally to the document.

Author/Task Force Member affiliations: listed in Author information.
ESC Clinical Practice Guidelines Committee (CPG) listed in the Appendix.
ESC subspecialty communities having participated in the development of this document. Associations: Association of Cardiovascular Nursing & Allied Professions (ACNAP), European Association of Cardiovascular Imaging (EACVI), European Association of Preventive Cardiology (EAPC), European Heart Rhythm Association (EHRA), Heart Failure Association (HFA). Councils: Council for Cardiology Practice, Council on Hypertension. Working Groups: Aorta and Peripheral Vascular Diseases, Atherosclerosis and Vascular Biology, Cardiovascular Pharmacotherapy.

Patient Forum
The content of these European Society of Cardiology (ESC) Guidelines has been published for personal and educational use only. No commercial use is authorized. No part of the ESC Guidelines may be translated or reproduced in any form without written permission from the ESC. Permission can be obtained upon submission of a written request to Oxford University Press, the publisher of the European Heart Journal and the party authorized to handle such permissions on behalf of the ESC (journals.permissions@oup.com).

Disclaimer: The ESC Guidelines represent the views of the ESC and were produced after careful consideration of the scientific and medical knowledge and the evidence available at the time of their publication. The ESC is not responsible in the event of any contradiction, discrepancy and/or ambiguity between the ESC Guidelines and any other official recommendations or guidelines issued by the relevant public health authorities, in particular in relation to good use of healthcare or therapeutic strategies. Health professionals are encouraged to take the ESC Guidelines fully into account when exercising their clinical judgment, as well as in the determination and the implementation of preventive, diagnostic or therapeutic medical strategies; however, the ESC Guidelines do not override, in any way whatsoever, the individual responsibility of health professionals to make appropriate and accurate decisions in consideration of each patient's health condition and in consultation with that patient and, where appropriate and/or necessary, the patient's caregiver. Nor do the ESC Guidelines exempt health professionals from taking into full and careful consideration the relevant official updated recommendations or guidelines issued by the competent public health authorities, in order to manage each patient's case in light of the scientifically accepted data pursuant to their respective ethical and professional obligations. It is also the health professional's responsibility to verify the applicable rules and regulations relating to drugs and medical devices at the time of prescription.

This article has been co-published with permission in the European Heart Journal and the European Journal of Preventive Cardiology. © The European Society of Cardiology 2021. All rights reserved. The articles are identical except for minor stylistic and spelling differences in keeping with each journal's style. Either citation can be used when citing this article. For reprints, please email: journals.permissions@oup.com.

Downloaded from https://academic.oup.com/eurheartj/article/42/32/3227/63598713 by guest on 06 June 2023

Tabulky SCORE2

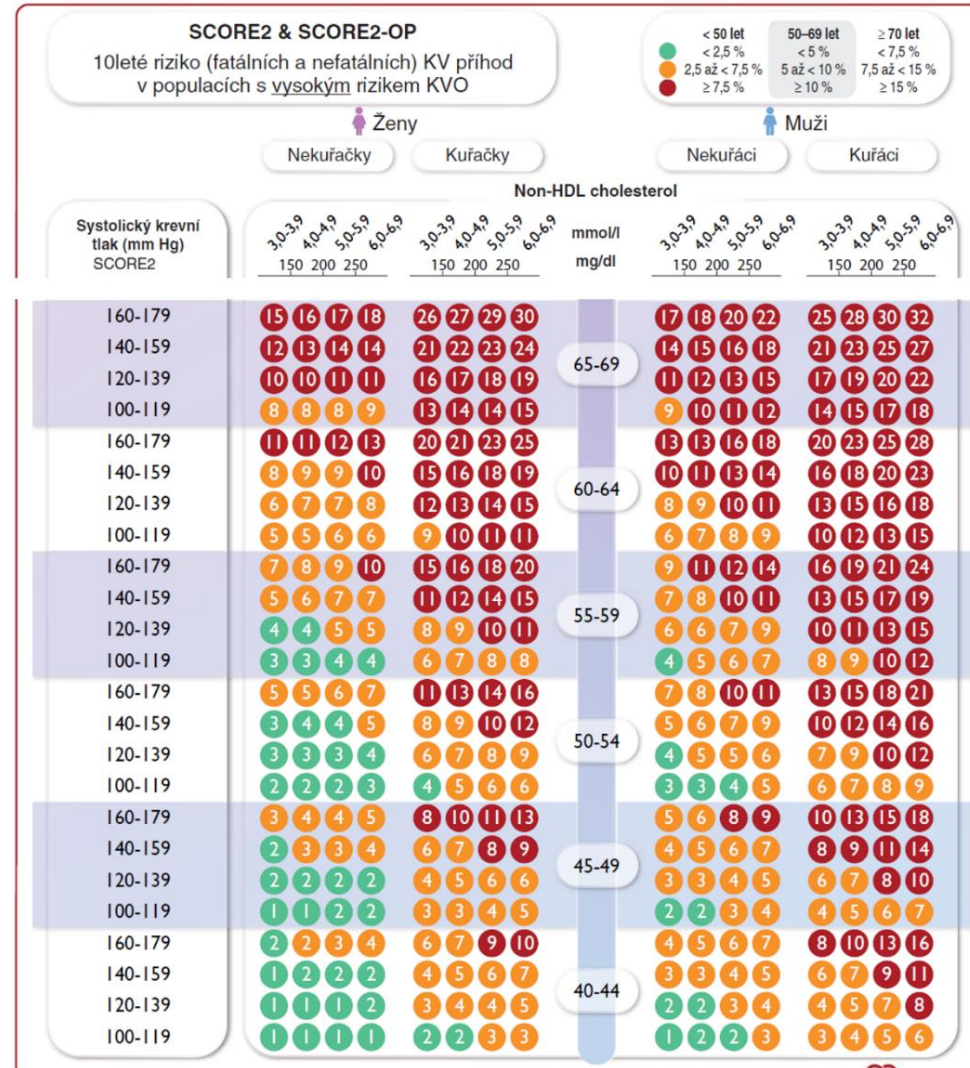
- SCORE 2 (věk 40-69)
- Pro země s vysokým rizikem

– Hodnocené parametry:

- Pohlaví
- Kouření (ano-ne)
- Věk (kategorie)
- Non-HDL cholesterol (4 kat.)
- Systolický krevní tlak (4 kat.)

– Výsledek:

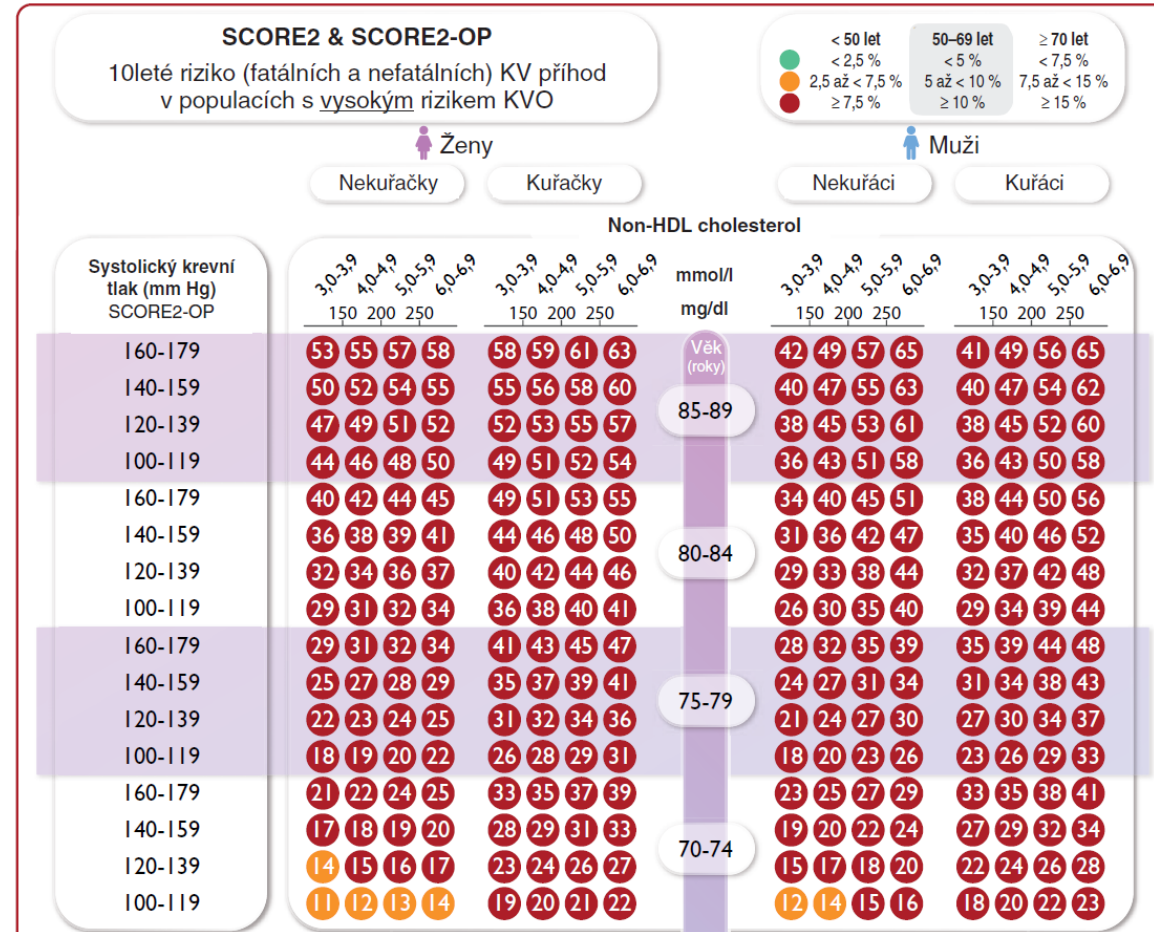
- 10leté riziko KV příhod – v %

Tabulky SCORE2-OP

- SCORE 2 OP (věk 70-89)
- OP = Older Persons
- Pro země s vysokým rizikem

Zdroj: ESC Guidelines on cardiovascular disease prevention in clinical practice

Klasifikace tříd doporučení a jejich znění dle úrovně

Třídy doporučení:

Třída doporučení	Definice	Znění, které je třeba použít
I	Důkazy a/nebo obecná shoda , že daný postup nebo opatření je prospěšný, užitečný, účinný.	Doporučuje se nebo je indikováno
II	Rozporuplné důkazy a/nebo rozdílné názory na užitečnost/účinnost daného opatření nebo postupu.	
IIa	Převaha důkazů/názorů svědčí ve prospěch užitečnosti/účinnosti.	Mělo by se zvážit
IIb	Užitečnost/účinnost je méně podložena důkazy/názory.	Lze zvážit
III	Důkazy nebo všeobecný souhlas, že dané opatření nebo postup nejsou užitečné/účinné a v některých případech mohou být škodlivé.	Nedoporučuje se

Zdroj: ESC Guidelines on cardiovascular disease prevention in clinical practice

Úroveň důkazů:

A	Údaje získané z více randomizovaných studií nebo metaanalýz.
B	Údaje získané z jediné randomizované studie nebo rozsáhlých nerandomizovaných studií.
C	Konsenzus názorů odborníků a/nebo malé studie, retrospektivní studie, registry.

Zdroj: ESC Guidelines on cardiovascular disease prevention in clinical practice

Faktory ovlivňující riziko

Rizikové faktory	Životní styl	Potenciální modifikátory rizika	Klinické stavy zvyšující riziko
<p>Cholesterol (LDL-C a ostatní ApoB lipoproteiny)</p> <p>Vysoký TK</p> <p>Kouření</p> <p>Diabetes</p> <p>Adipozita</p>	<p>Pohybová aktivita Aerobní PA Odporový trénink Sedavé chování</p> <p>Výživa a alkohol Živiny: Mastné kyseliny Minerální látky a vitamíny Vláknina</p> <p>Potraviny a skupiny: Ovoce, zelenina, luštěniny Ořechy Maso Ryby a doplňky s rybím tukem Alkoholické nápoje Sladké nápoje a cukr Káva</p> <p>Funkční potraviny</p> <p>Výživové vzorce</p> <p>Ovlivnění životním stylem: Intervence proti kouření Ovlivnění lipidů ŽS Snížení krevního tlaku ŽS Intervence ŽS proti diabetu Kontrola hmotnosti (ŽS) Duševní péče a psychosociální intervence</p>	<p>Psychosociální faktory</p> <p>Etnicita</p> <p>Zobrazovací metody Kalciové skóre koronárních tepen (skóre CAC) Koronární CT angiografie Ultrasonografie karotid Tuhost arteriální stěny Index kotník-paže (ankle-brachial index) Echokardiografie</p> <p>Křehkost</p> <p>Pozitivní rodinná anamnéza</p> <p>Genetika</p> <p>Socioekonomické determinanty rizika</p> <p>Faktory spojené se životním prostředím (environmentální expozice)</p> <p>Krevní a močové biomarkery</p> <p>Tělesné složení</p>	<p>Chronické onemocnění ledvin</p> <p>Fibrilace síní</p> <p>Srdeční selhání</p> <p>Nádorová onemocnění</p> <p>Chronická obstrukční plicní nemoc</p> <p>Zánětlivá onemocnění</p> <p>Infekce (lidský virus imunodeficiency, chřipka)</p> <p>Migréna</p> <p>Poruchy spánku a syndrom obstrukční spánkové apnoe</p> <p>Duševní choroby</p> <p>Nealkoholické ztukovatění jater</p> <p>Choroby vázané na pohlaví Nemoci vázané na těhotenství Neporodnické nemoci Erektilní dysfunkce</p>

Kouření

- Přestat kouřit je potenciálně **nejúčinnější ze všech preventivních opatření** ke snížení rizika KVO.
- Celoživotní **nárůst počtu let bez KVO je značný** ve všech věkových kategoriích.
- Od věku 45 let přetrvávají zisky **3 až 5 let** u mužů až do věku 65 let a u žen až do věku 75 let.
- Tabulky získání let života při zanechání kouření je možné používat pro **motivování kuřáků přestat**
- Dokonce **i u silných kuřáků** (≥ 20 cigaret/den) **snižuje odvykání kouření riziko KVO do 5 let**, i když zůstává zvýšené i po 5 letech.
- Je třeba **podporovat odvykání kouření u všech kuřáků** a co nejvíce se **vyhýbat pasivnímu kouření**.

	Třída doporučení	Třída doporučení	Úroveň důkazů
1	Jakékoli kouření tabáku by mělo být zastaveno, protože užívání tabáku je silně a nezávisle v příčinné souvislosti s ASKVO.	I	A
2	U kuřáků má být zvažena nabídka podpory, náhradní nikotinové terapie, vareniclinu a bupropionu jednotlivě nebo v kombinaci.	IIa	A
3	Zanechání kouření je doporučeno bez ohledu na vzestup hmotnosti, protože nárůst hmotnosti neumenšuje prospěch z ukončení kouření.	I	B

Zdroj: ESC Guidelines on cardiovascular disease prevention in clinical practice

Cholesterol

- **Kauzální úloha LDL-C** a ostatních ApoB lipoproteinů v rozvoji ASKVO je přesvědčivě dokumentována v observačních i intervenčních studiích.
- Dlouhodobé **snížení LDL-C** je spojeno s **nižším rizikem ASKVO**.
- Relativní **snížení rizika KVO je v proporcionálním vztahu ke změně v LDL-C**, nezávisle na prostředku, kterým této změny bylo dosaženo.
- Absolutní přínos ze snížení LDL-C závisí na **absolutním riziku ASKVO** a na **absolutním snížení LDL-C**; u pacientů ve vysokém nebo velmi vysokém riziku může být **prospěšné i malé snížení LDL-C**.
- Vztah mezi **non-HDL-C** a **KV rizikem** je přinejmenším **stejně silný** jako vztah mezi LDL-C a KV rizikem. Non-HDL-C je součástí nového skórovacího systému SCORE2
- **HDL-C** je v **inverzním vztahu** s rizikem KVO. Velmi vysoké hodnoty HDL-C však mohou signalizovat zvýšené riziko KVO. Zatím neexistuje **žádný důkaz**, že zvýšení HDL-C je spojeno se snížením rizika KVO.

Doporučení	Třída doporučení	Úroveň důkazů
Postupný přístup k intenzifikaci léčby se u zjevně zdravých osob doporučuje v případě vysokého nebo velmi vysokého rizika KVO , jakož i pro pacienty s již přítomným ASKVO a/nebo DM, s ohledem na KV riziko (SCORE2), přínos léčby, modifikátory rizika, komorbiditu a preference pacienta.	I	C

Cílové hodnoty	LDL-C (mmol/L)
Pro zjevně zdravé jedince:	<2,6
Pro osoby s dg. ASKVO:	<1,8
Pro osoby s DM:	<1,4

Odpovídající hodnoty Non-HDL-C a Apolipoproteinu B pro cílové hodnoty LDL-C:

LDL-C (mmol/L)	Non-HDL-C (mmol/L)	Apolipoprotein B (mg/dL)
2,6	3,4	100
1,8	2,6	80
1,4	2,2	65

Non HDL-C = Celkový cholesterol – HDL-C
 LDL-C = Celkový cholesterol - HDL-C - (0,45 x triglyceridy)

Zdroj: ESC Guidelines on cardiovascular disease prevention in clinical practice

Nefarmakologické snížení cholesterolu - I

Výživové faktory:	
Redukovat nasycené tuky	<ul style="list-style-type: none"> –Nasycené MK se nacházejí především v červeném mase a tuku z něj, mléčných výrobcích s vysokým obsahem tuku a v kokosovém tuku. –Zvyšují celkový cholesterol (TC), snížení konzumace snižuje LDL-C.
Zvýšit příjem rozpustné vlákniny	<ul style="list-style-type: none"> –Rozpustná vláknina snižuje absorpci cholesterolu ze střeva, a tím snižuje jeho krevní hladinu. –Nachází se v potravinách jako ovesné vločky, fazole, růžičková kapusta, jablka a hrušky.
Zvýšit příjem syrovátkové bílkoviny	<ul style="list-style-type: none"> –Syrátková bílkovina (whey protein) snižuje LDL a celkový cholesterol, stejně jako TK. –V mléčných výrobcích - vzniká odstraněním kaseinu z mléka, kdy po sražení vzniká tuhá složka (kasein, tvaroh) a tekutá – syrovátka. –Může být příčinou mnoha zdravotních výhod, které mléčné výrobky mají. –V porovnání s jinými zdroji bílkovin obsahují relativně více aminokyselin s rozvětveným řetězcem (valin, isoleucin a leucin – BCAA = Branched Chain Amino Acids).
Sója, sójové produkty	<ul style="list-style-type: none"> –Příjem sójových produktů vede k signifikantní redukci LDL-C, TAG a celkového cholesterolu (TC). –Vede rovněž k významnému zvýšení HDL-C. –Efekt je působen bílkovinami sóji. –Efekt je silnější u hypercholesterolemických osob. –Produkty z celé sóji jsou účinnější než sójová suplementace.
Fytosteroly	<ul style="list-style-type: none"> –Rostlinné steroly, přirozeně se vyskytují v rostlinných membránách. Vzhledem k podobné struktuře soutěží s cholesterolem při absorpci (reabsorpci) ve střevě. –Příjem 2g/den sníží TC o 10 % a LDL-C o 14 %. –Přirozeně zejm. v rostlinných olejích, ořechách, luštěninách, celozrnných potravinách, ovoci a zelenině, ale průměrný příjem je <0,5 g, tj. nutná suplementace, resp. fortifikace.

Nefarmakologické snížení cholesterolu - II

<i>Další faktory:</i>	
Pohybová aktivita	<ul style="list-style-type: none"> – Pohybová aktivita zvyšuje HDL-C a snižuje celkový cholesterol. – Doporučení : Cvičte (sportujte) většinu dní v týdnu a zvýšte svoji pohybovou aktivitu.
Přiměřená tělesná hmotnost	<ul style="list-style-type: none"> – Nadměrná hmotnost přispívá k vysokému cholesterolu. – Redukce nadměrné hmotnosti snižuje LDL-C a zlepšuje jeho snižování.
Kouření	<ul style="list-style-type: none"> – Kouření snižuje HDL-C, zanechání kouření zlepšuje HDL-C a tím lipidový profil a může snížit celkový cholesterol. – Kromě toho samo o sobě představuje nejdůležitější kardiovaskulární rizikový faktor a modifikuje vliv cholesterolu jako RF.
Alkohol	<ul style="list-style-type: none"> – Mírná konzumace alkoholu je spojena s vyšší hladinou HDL-C, ale benefit není natolik silný, aby opravňoval doporučovat alkohol komukoliv, kdo nepije.

Tlak krve

- Longitudinální studie a randomizované klinické studie ukázaly, že zvýšený TK je **hlavní příčinou ASKVO i ostatních KVO**, jako je např. srdeční selhání.
- Zvýšený TK je rizikovým faktorem pro **rozvoj ICHS, srdečního selhání, cerebrovaskulárního onemocnění mozku, ischemické choroby dolních končetin (ICHDK), chronického onemocnění ledvin (CKD) a fibrilace síní.**
- **Riziko úmrtí** na ICHS nebo cévní mozkovou příhodu (CMP) **narůstá lineárně** od hodnot **90 mmHg/STK** a od **75 mmHg/DTK**.
- Absolutní **přínos** ze snížení STK závisí na **absolutním riziku a absolutním snížení STK**.
- Přibývá důkazů, že riziko KVO u **žen začíná narůstat od nižších hodnot TK** než u mužů.

Klasifikace TK, definice a klasifikace hypertenze:

(Kategorie TK při měření vsedě v ambulanci nebo zdravotnickém zařízení)

Kategorie	STK (mm Hg)		DTK (mm Hg)
Optimální	< 120	a	< 80
Normální	120 - 129	a/nebo	80 - 84
Vysoký normální	130 - 139	a/nebo	85 - 89
1. st. hypertenze	140 - 159	a/nebo	90 - 99
2. st. hypertenze	160 - 179	a/nebo	100 - 109
3. st. hypertenze	≥ 180	a/nebo	≥ 110
Izolovaná syst. hyper.	≥ 140	a	< 90

Tlak krve

	Doporučení	Třída doporučení	Úroveň důkazů
	Klasifikace TK		
1	Je doporučeno, aby TK byl klasifikován jako optimální, normální, vysoký normální nebo hypertenze 1.–3. stupně na základě hodnot naměřených v ordinaci lékaře nebo ve zdravotnickém zařízení.	I	C
	Diagnostika hypertenze		
2	Je doporučeno, aby diagnóza hypertenze byla postavena na: – Opakovaném měření TK v ordinaci , při více než jedné návštěvě, s výjimkou závažné hypertenze, <i>NEBO</i> : – Měření TK mimo ordinaci pomocí 24h monitorování (ABPM) a/nebo měření v domácím prostředí (HBPM).	I	C
	Léčba hypertenze: intervence životním stylem		
3	Úprava životního stylu je doporučena všem osobám s vysokým normálním a vyšším tlakem .	I	B
	Prahové hodnoty pro zahájení medikamentózní léčby hypertenze		
4	U 1. st. hypertenze je doporučeno zahájit léčbu na základě absolut. rizika KVO , odhadovaného celoživotního přínosu.	I	C
5	U pacientů s 2. a vyšším stupněm hypertenze je doporučena medikamentózní léčba.	I	A
	Cílové hodnoty TK v ordinaci lékaře nebo ve zdravotnickém zařízení		
6	Je doporučeno, aby prvním cílem léčby bylo snížit TK na hodnoty <140/90 mm Hg u všech pacientů a aby následné cíle byly přizpůsobeny věku a komorbiditám.	I	A
7	U léčených pacientů ve věku 18–69 let je doporučeno, aby STK byl snížen na hodnoty 120–130 mm Hg u většiny .	I	A
8	U léčených pacientů ve věku ≥70 let je doporučeno, aby STK byl snížen na hodnoty <140 a v případě tolerance 130 mm Hg.	I	A
9	U všech léčených pacientů je doporučeno snížení DTK na hodnoty <80 mm Hg.	I	A

Nefarmakologická opatření ke snížení TK

Sodík	<ul style="list-style-type: none"> – I mírné snížení příjmu sodíku o 1 g/den snižuje syst. TK u osob s hypertenzí o 3,1 mmHg a s normotenzí o 1,6 mmHg. – Studie DASH prokázala vztah dávka-odpověď mezi redukcí sodíku a redukcí TK. – Maximální doporučený příjem NaCl je 5 g/den. Optimální úroveň je kolem 3 g/den. – 80 % příjmu soli pochází ze zpracovaných potravin, zatímco pouze 20 % se přidá později. – Standardní DASH (Mayo): Dovoluje příjem max. 2,3 g Na (= 5,75 g NaCl) denně. – DASH s nízkým obsahem sodíku: Povoluje max. 1,5 g Na denně (= 3,75 g NaCl).
Mléčné výrobky (nízkotučné)	<p><u>Bioaktivní peptidy:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Kasein i syrovátkový protein obsahují specifické bioaktivní peptidy, u kterých bylo prokázáno, že mají inhibiční účinek na ACE (Angiotenzin I konvertující enzym), což je klíčový proces při kontrole TK. – Peptidy v mléce mají hypotenzní účinky také prostřednictvím modulace uvolňování endotelinu-1 endoteliálními buňkami. – Sýr - bioaktivní peptidy jsou odvozené od kaseinu. Např. specifické tripeptidy izoleucin-prolin-prolin (Ile-Pro-Pro) a valin-prolin-prolin (Val-Pro-Pro) mají antihypertenzivní aktivitu. Bylo zjištěno významné snížení o 4,8 mmHg u syst TK a 2,2 mmHg u diast TK. <p><u>Vápník:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Je považován za jednu z hlavních živin zodpovědných za blahodárny dopad mléčných výrobků na TK. – Reguluje TK kontrolou kontraktility buněk hladkého svalstva cév a tím modulací periferní vaskulární rezistence. – Extracelulární ionizovaný vápník inhibuje sekreci reninu interakcí s receptorem pro vápník. – Jiné minerální látky v mléce, jako hořčík a draslík, mohou napomáhat regulovat TK, ale jejich příspěvky je obtížné stanovit, protože se často nacházejí v potravinách bohatých na vápník.
Draslík	<ul style="list-style-type: none"> – Draslík má příznivé účinky na TK. Hlavními zdroji draslíku jsou ovoce a zelenina.
Pohyb	<ul style="list-style-type: none"> – Pravidelná pohybová aktivita je důležitá pro normální TK, dokáže významným způsobem snížit TK.
Adipozita	<ul style="list-style-type: none"> – Nadměrná hmotnost významně zvyšuje TK. Redukce hmotnosti významně snižuje TK.
Alkohol (restrikce)	<ul style="list-style-type: none"> – Jakákoliv konzumace alkoholu významně zvyšuje TK. Patří mezi hlavní rizikové faktory hypertenze. – Restrikce konzumace dokáže TK významně snížit.

Diabetes

Kontrola hmotnosti:

- Většina jedinců s DM je **obézních**, proto je kontrola hmotnosti **klíčová**.

Výživa:

- Lze přijmout několik **stravovacích vzorců**, kdy je důležitější převaha **ovoce, zeleniny, celozrnných obilovin** a nízkotučných zdrojů **bílkovin** než přesný poměr energie dodávané makro nutrienty.
- Příjem **solí** by měl být omezen.
- Specifická doporučení zahrnují omezení příjmu **nasycených tuků** a **alkoholu**, sledování spotřeby **sacharidů** a zvýšení obsahu **vlákniny** ve stravě.
- Rovněž je vhodná **strava středomořského typu** (spíše z hlediska celkového příznivého vlivu na riziko ASKVO).

Pohybová aktivita:

- Kombinace aerobního a odporového cvičení je účinná **v prevenci progresu DM 2. typu** a **pro kontrolu glykémie**.

Kouření:

- Kombinace kouření a DM je **mimořádně zhoubná** vzhledem poškození cév a celk. riziku ASKVO.
- Kuřákům by měla být nabídnuta podpora při odvykání kouření.

Význam intervence ŽS:

- **Snižuje budoucí mikro- a makrovaskulární rizika i mortalitu** v dlouhodobém horizontu.
- Intenzivní změna životního stylu s nízkokalorickou dietou a úbytkem hmotnosti v oblasti 10 kg vede k remisi DM 2. typu přibližně u 46 % případů po 1 roce a u 36 % do 2 let.
- U osob s prediabetem by měly být posouzeny další rizikové faktory ASCVD jak před (pro motivaci ke zlepšení), tak po provedení změny životního stylu.

Ochrana a podpora zdraví III – přednáška (VLOZ0943p)

Úprava životního stylu je prvořadou prioritou u intervence ohledně DM

	Doporučení	Třída doporučení	Úroveň důkazů
Screening			
1	Při screeningu DM by mělo být zváženo stanovení HbA1c (lze i ne nalačno) nebo lačné glykemie .	IIa	A
Životní styl			
2	Je doporučen nekuřácký životní styl s dietou s nízkým obsahem nasycených tuků a vysokým obsahem vlákniny , s aerobní PA a silovým tréninkem .	I	A
3	Pacientům je doporučena redukce energetického příjmu , aby se napomohlo dosažení nižší hmotnosti nebo zamezilo vzestupu hmotnosti či se tento vzestup zpomalil.	I	B
2	Výrazný váhový úbytek s použitím nízkenergetických diet a následným postupným znovuzaváděním stravy a udržovacími fázemi může vést k remisi DM a měl by být zvážen.	IIa	A

Zdroj: ESC Guidelines on cardiovascular disease prevention in clinical practice

Tělesná hmotnost - adipozita

- **Obezita** (resp. adipozita) je řazena mezi **hlavní rizikové faktory** ASKVO.
- Působí především tak, že výrazně **přispívá k vzniku a zhoršuje další rizikové faktory**, jako dyslipidemie, diabetes a hypertenze.
- Nejjednodušším a nejužívanějším **ukazatelem adipozity je BMI**.
- Vztah mezi **BMI a KV úmrtností** je **lineární** u nekuřáků; u někdejších kuřáků má tvar písmene J.
- **Viscerální tuk** nese **vyšší riziko** než podkožní tuk, jeho nejjednodušším a nejlepším ukazatelem je **abdominální obvod** (dopor. **<80 cm** u žen a méně než **<94 cm** u mužů).
- Metaanalýza dospěla k závěru, že **BMI i obvod pasu** jsou podobně, **silně a kontinuálně spojeny s ASKVO a DM 2. typu**.
- U obezity má udržení i **mírného poklesu hmotnosti o 5-10 %** oproti výchozímu stavu **blahodárné účinky** na rizikové faktory včetně krevního tlaku, lipidů a kontroly glykémie, stejně jako na předčasnou úmrtnost ze všech příčin.

Doporučení	Třída doporučení	Úroveň důkazů
Doporučuje se, aby se lidé s nadváhou a obezitou snažili snížit svou hmotnost , pro snížení TK, dyslipidémie a riziko DM 2. typu , a tím zlepšili svůj rizikový profil pro KVO .	I	A
Ačkoli je při hubnutí účinná celá řada diet, je doporučeno dlouhodobě udržovat zdravou stravu .	I	A
Bariatrická operace u obézních jedinců s vysokým rizikem by měla být zvážena, pokud změna životního stylu nevede k poklesu a udržení hmotnosti.	IIa	B

Zdroj: ESC Guidelines on cardiovascular disease prevention in clinical practice

Výživa a alkohol

Strava patří mezi nevýznamnější faktory ŽS ovlivňující KV riziko, a to zejména přes rizikové faktory, jako:

- Krevní lipidy a cholesterol
- TK
- Hmotnost – adipozita
- DM

Působení výživy se děje v několika hierarchických úrovních:

- **Jednotlivé specifické živiny**
  - Mastné kyseliny (SFA, TFA, MUFA, PUFA)
  - Cholesterol ve stravě
  - Minerální látky (sodík, draslík)
  - Vitamíny
  - Vlákna

– **Potraviny/potravinové skupiny**

- Ovoce, zelenina, luštěniny
- Ořechy
- Maso
- Ryby a doplňky s rybím tukem

– **Funkční potraviny**

- Fytosteroly

– **Nápoje**

- Alkoholické nápoje
- Sladké nápoje a cukr
- Káva

– **Specifické vzorce – směry stravování**

- Středomořský způsob
- Příklon k rostlinné stravě

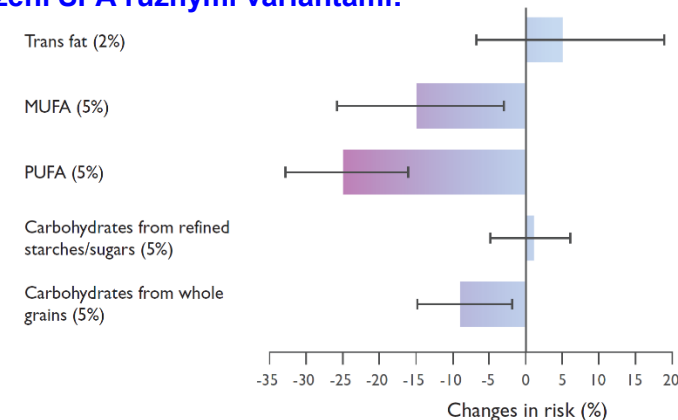
Výživa a alkohol

	Doporučení	Třída doporučení	Úroveň důkazů
1	Zdravá strava je doporučena všem jedincům jako hlavní článek v prevenci KVO.	I	A
2	Přejít na stravu středomořského typu nebo podobnou pro snížení rizika KVO.	I	A
3	Nahradit nasycené tuky nenasycenými tuky pro snížení rizika KVO.	I	A
4	Snížit příjem solí ke snížení TK a rizika KVO.	I	A
5	Strav. styl založený více na potravinách rostlinného původu , bohatých na vlákninu , který obsahuje celozrnné potraviny, ovoce, zeleninu, luštěniny a ořechy .	I	B
6	Je doporučeno omezit příjem alkoholu na maximálně 100 g za týden.	I	B
7	Je doporučeno jíst ryby , raději tučné, alespoň 1x týdně a omezit (zpracované) maso.	I	B
8	Je doporučeno omezit konzumaci jednoduchého cukru , zejména ve sladkých nápojích , na max. 10 % denního energetického příjmu.	I	B

Charakteristika zdravé stravy z hlediska KVO:

1	Preferovat stravu založenou více na rostlinných než živočišných potravinách.
2	Nasycené MK by měly tvořit <10 % celkového energetického příjmu, čehož lze dosáhnout jejich náhradou PUFA a MUFA a sacharidy z celozrnných výrobků .
4	<5 g soli za den.
5	30–45 g vlákniny denně, převážně z celozrnných potravin.
6	≥200 g ovoce denně (≥ 2–3 porce).
7	≥200 g zeleniny denně (≥ 2–3 porce).
8	Červené maso by mělo být omezeno na ne více než 350–500 g/týden , zejména by měl být snížen na minimum příjem průmyslově zpracovaného masa.
9	Příjem ryb je doporučen 1–2× týdně, zejména tučných ryb.
10	30 g nesolených ořechů denně.
11	Konzumace alkoholu by měla být omezena na maximálně 100 g týdně.
12	Neměly by se konzumovat nápoje slazené cukrem , jako limonády a ovocné džusy.

Efekt nahrazení SFA různými variantami:

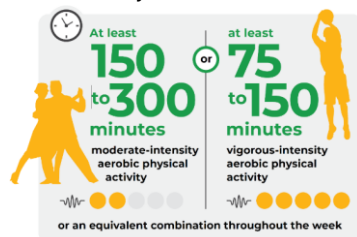

Pohybová aktivita

- PA snižuje riziko mnoha nepříznivých zdravotních dopadů a rizikových faktorů ve všech věkových skupinách a u obou pohlaví.
- Platí nepřímá úměra mezi PA o střední až vysoké intenzitě a mortalitou z KV příčin, celkovou úmrtností a incidencí diabetu 2. typu.
- Redukce rizika pokračuje v celém rozsahu objemu PA a sklon poklesu rizika je nejstrmější u nejméně aktivních jedinců.

Intenzita	MET	% HR _{max}	Charakteristika, test mluvením
Nízká	1,1 – 2,9	57 - 63	
Střední	3,0 – 5,9	64 - 76	Dýchá o něco obtížněji než obvykle. kompatibilní s plynulým mluvením plných vět
Vysoká	≥6	77 - 95	Námahu nutí dýchat mnohem více, než je obvyklé.

WHO guidelines on physical activity and sedentary behaviour 2020

Zóna	Zdroj energie	% HR _{max}	Využití - účinek
Aerobní	Převaha spalování sacharidů, při delším výkonu tuky.	70 -80	Pro zdraví a trénink zdatnosti (fitness zone)
Anaerobní	Bezprostřední zdroje a sacharidy (glykogen), tvorba laktátu.	80 - 90	Spec. trénink výkonnosti (performance training)
Spalování tuků	Převaha spalování tuků (po náběhu).	60 -70	Snižování hmotnosti

	Doporučení	Třída doporučení	Úroveň důkazů
1	Pro dospělé jedince všech věkových kategorií je doporučeno usilovat o nejméně 150–300 min/týden PA o střední intenzitě nebo 75–150 min/týden PA o vysoké intenzitě nebo ekvivalent kombinace výše uvedeného ke snížení celkové mortality, mortality z KV příčin a KV morbidity.	I	A
2	Je doporučeno, aby se dospělí, kteří nedosahují doporučených 150 min/týden PA o střední intenzitě, snažili být co nejvíce aktivní , jak jim jejich schopnosti a zdravotní stav dovolí.	I	B
3	Ke snížení času tráveného sezením je doporučeno, aby se prováděly alespoň aktivity o nízké intenzitě během celého dne ke snížení celkové mortality, mortality z KV příčin a KV morbidity.	I	B
4	Je doporučeno věnovat se odporovému tréninku (navíc k aerobním aktivitám) minimálně 2 dny v týdnu ke snížení celkové mortality.	I	B
5	Ke zvýšení účasti v PA má být zvážena intervence životního stylu, např. skupinová nebo individuální edukace, techniky zaměřené na změnu chování, telefonické poradenství a použití nositelných monitorů aktivity.	IIa	B

Take home message

- Hlavní **rizikové faktory** pro vznik ASKVO představují **kouření**, vysoký **LDL-C**, vysoký **TK**, **adipozita** a **diabetes**.
- Významné snížení rizika a KV úmrtnosti lze dosáhnout jejich příznivým ovlivněním **životním stylem**, jmenovitě **nekouřením**, vhodnou **stravou** a dostatečnou **pohybovou aktivitou** dle doporučení popsanych v přednášce.
- Lze toho dosáhnout pouze kombinací **intervence** na individuální i **populační** úrovni.

MUNI
MED

Lékařská fakulta Masarykovy univerzity
2023

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

Národní
plán
obnovy

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY